

**OLIY TA'LIM TALABALARIDA KREATIV  
KOMPETENSIYALARNI SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI  
ASOSIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

***Abdurasulova Lobar Esonbek qizi***

**Annotatsiya:** *Mazkur maqolada oliy ta'lim talabalarida kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil fikrlashi, muammolarga yangicha yondashishi, innovatsion g'oyalarni ilgari surishi va ijodiy mahsulot yaratishi muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Sun'iy intellekt texnologiyalari esa mazkur jarayonni qo'llab-quvvatlash, individual ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish, g'oyalarni generatsiya qilish va muammoli vaziyatlarni modellashtirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Maqolada kreativ kompetensiyaning tarkibiy qismlari, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish bosqichlari, muammoli va loyiha asosida ta'lim, "AI bilan hamkorlikda g'oya yaratish", refleksiv tahlil hamda ijodiy topshiriqlar asosida talabalar kreativligini rivojlantirish metodikasi taklif etilgan. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanishda akademik halollik, axborotning ishonchliligi, mualliflik huquqi va insonning mustaqil fikrlashini saqlab qolish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.*

**Kalit so'zlar:** *Kreativ kompetensiya, oliy ta'lim, sun'iy intellekt, generativ sun'iy intellekt, innovatsion ta'lim, kreativ fikrlash, raqamli kompetensiya, loyiha metodi, mustaqil ta'lim, akademik halollik.*

**Kirish**

Bugungi kunda oliy ta'lim oldida turgan muhim vazifalardan biri nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, yangilik yaratishga qodir, muammolarni turli nuqtayi nazardan tahlil qila oladigan va o'z faoliyatida innovatsion

yondashuvlardan foydalana oladigan mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida ta'lim mazmuni va metodlariga ham yangi talablar qo'yilmoqda.

Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi oliy ta'limda o'qitish, o'rganish, baholash va tadqiqot jarayonlariga yangi imkoniyatlar olib kirmoqda. OECD 2026-yilgi tahlilida generativ AI oliy ta'limda talabalar qanday o'rganishi, o'qitish va baholash jarayonlari hamda talabalar uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarga ta'sir ko'rsatayotganini qayd etadi.

Kreativ kompetensiya zamonaviy mutaxassisning muhim sifatlaridan biri bo'lib, u yangi g'oyalarni ilgari surish, mavjud muammolarga noodatiy yechim topish, bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llash va ijodiy mahsulot yaratish qobiliyatlarini qamrab oladi. Shu sababli oliy ta'limda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalarni ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish mazkur jarayonda yangi pedagogik imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Biroq AI'dan foydalanish talabaning tayyor javobni ko'chirib olishiga emas, balki o'z g'oyasini shakllantirish, uni tahlil qilish, takomillashtirish va asoslashga xizmat qilishi kerak. UNESCO generativ AI'dan ta'limda foydalanishda insonning faol ishtiroki, pedagogik maqsadga muvofiqlik, xavfsizlik va mas'uliyat tamoyillariga e'tibor qaratadi.

### **Asosiy qism**

#### **Kreativ kompetensiya tushunchasi va uning tarkibiy qismlari**

Kreativ kompetensiya shaxsning yangi va foydali g'oyalarni ishlab chiqish, muammolarga yangicha yondashish hamda o'z fikrini turli shakllarda ifodalash qobiliyatini anglatadi. Oliy ta'lim talabalarida kreativ kompetensiyaning shakllanishi ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida innovatsion qarorlar qabul qilishiga zamin yaratadi.

Kreativ kompetensiyaning quyidagi asosiy tarkibiy qismlarga ajratish mumkin:

- **motivatsion komponent** — yangi bilim va g'oyalarni izlashga qiziqish;
- **kognitiv komponent** — tahlil qilish, taqqoslash va muammoga turli nuqtayi nazardan qarash;
- **ijodiy-amaliy komponent** — yangi g'oya asosida mahsulot yoki yechim yaratish;
- **kommunikativ komponent** — ijodiy g'oyalarni boshqalarga tushunarli tarzda yetkazish;
- **refleksiv komponent** — o'z faoliyati va natijalarini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va takomillashtirish.

Shu jihatdan kreativ kompetensiyani rivojlantirish faqat ijodiy topshiriqlar berish bilan cheklanmaydi. Talaba g'oya yaratishi, uni asoslay olishi, muqobil variantlarni ko'rib chiqishi va yakuniy natijani baholashi lozim.

### **Sun'iy intellektning kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi imkoniyatlari**

Sun'iy intellekt texnologiyalari talabalarning kreativ faoliyatini bir necha yo'nalishda qo'llab-quvvatlashi mumkin. Birinchidan, AI turli g'oyalarni shakllantirishda "fikrlar hamkori" sifatida ishlatilishi mumkin. Talaba muayyan muammo bo'yicha dastlabki fikrlarini sun'iy intellekt yordamida kengaytiradi, turli variantlarni solishtiradi va o'ziga mos g'oyani tanlaydi.

Ikkinchidan, AI yordamida muammoli vaziyatlar yaratish mumkin. Masalan, talabalarga real kasbiy vaziyat taqdim etilib, undan bir nechta yechim ishlab chiqish talab qilinadi. AI esa muqobil yechimlar, savollar yoki qarama-qarshi nuqtayi nazarlarni taklif qilishi mumkin. Bunda yakuniy qarorni talabaning o'zi qabul qilishi muhim.

Uchinchidan, sun'iy intellekt vositalari matn, tasvir, taqdimot yoki boshqa ijodiy mahsulotlarni ishlab chiqish jarayonida texnik yordamchi vazifasini bajarishi mumkin. Bunday yondashuv talabaga o'z g'oyasini tezroq sinab ko'rish va turli variantlarni taqqoslash imkonini beradi.

UNESCO tavsiyalarida ham generativ AI'dan ta'lim va tadqiqot

jarayonlarida ijodiy foydalanish imkoniyatlari, shu bilan birga, insonning mustaqil faoliyati va pedagogik maqsadlarning ustuvorligi ta'kidlangan.

### **Kreativ kompetensiyani rivojlantirish metodikasi**

Talabalarning kreativ kompetensiyalarini sun'iy intellekt asosida rivojlantirish uchun quyidagi bosqichli metodikani taklif etish mumkin.

#### **Birinchi bosqich — muammoni aniqlash.**

O'qituvchi talabalarga real yoki kasbiy muammoni taqdim etadi. Talabalar muammoning sabablarini aniqlaydilar, savollar shakllantiradilar va muammoni turli nuqtayi nazardan tahlil qiladilar.

#### **Ikkinchi bosqich — g'oyalar generatsiyasi.**

Talabalar sun'iy intellektdan foydalanib, muammo bo'yicha bir nechta yechim variantlarini ishlab chiqadilar. Bu bosqichda asosiy maqsad tayyor javobni olish emas, balki imkon qadar ko'proq g'oyalarni shakllantirishdir.

#### **Uchinchi bosqich — tanqidiy tahlil.**

AI tomonidan berilgan javoblar avtomatik ravishda to'g'ri deb qabul qilinmaydi. Talabalar ma'lumotlarni tekshiradilar, dalillarni solishtiradilar va qaysi g'oya ilmiy hamda amaliy jihatdan asosli ekanligini aniqlaydilar. Bu bosqich kreativlik bilan bir qatorda tanqidiy fikrlashni ham rivojlantiradi.

#### **To'rtinchi bosqich — ijodiy mahsulot yaratish.**

Talaba tanlangan g'oya asosida mustaqil ijodiy mahsulot tayyorlaydi. Bu mahsulot loyiha, maqola, taqdimot, konsepsiya, model, videomaterial yoki kasbiy muammoning yechimi shaklida bo'lishi mumkin.

#### **Beshinchi bosqich — refleksiya.**

Mashg'ulot yakunida talaba o'z faoliyatini tahlil qiladi. U quyidagi savollarga javob berishi mumkin:

1. Men qanday yangi g'oya ishlab chiqdim?
2. AI menga qaysi bosqichda yordam berdi?
3. Qaysi fikrlarni mustaqil ravishda o'zgartirdim?
4. AI javoblarida qanday xatolar yoki cheklovlarni aniqladim?
5. Yakuniy mahsulotni qanday takomillashtirish mumkin?

Bunday refleksiya talabani o'z ta'lim faoliyatini anglashiga va sun'iy intellektdan ongli foydalanishiga yordam beradi.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim talabalarida kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Sun'iy intellekt texnologiyalari ushbu jarayon uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratib, talabalarga g'oyalarni kengaytirish, muammolarga turli nuqtayi nazardan yondashish, ijodiy mahsulotlar yaratish va o'z faoliyatini tahlil qilishda yordam berishi mumkin. Demak, sun'iy intellekt texnologiyalarini kreativ topshiriqlar, loyiha asosida ta'lim, muammoli vaziyatlar va refleksiv faoliyat bilan uyg'unlashtirish talabalarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish uchun samarali metodik asos bo'la oladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. — Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'limni rivojlantirishga oid me'yoriy-uslubiy hujjatlar. — Toshkent.
4. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. — Toshkent: Fan, 2006.
5. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: Iste'dod, 2008.